

ORGANIZIRANOST IN DELOVANJE PROSTOVOLJNIH GASILSKIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

ORGANIZATION AND OPERATION OF VOLUNTARY FIREFIGHTING ORGANIZATIONS IN SLOVENIA

Janja Kramer Stajnko

doc. dr., Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, Smetanova ulica 17, 2000 Maribor;
Gasilska zveza Slovenije, Tržaška cesta 221, Ljubljana

Povzetek

Organizirana oblika prostovoljnega gasilstva v Sloveniji ima 150-letno tradicijo. Danes so prostovoljne gasilske organizacije najštevilčnejši in najmočnejši del sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Visoka operativna usposobljenost in opremljenost gasilskih enot zagotavljata 24-urno pripravljenost ukrepanja ob naravnih in drugih nesrečah na območju celotne države. Sistem delovanja prostovoljnega gasilstva v Sloveniji je na zavidljivi ravni in pogosto zgled številnim drugim državam v Evropi in svetu. Učinkovitost sistema je izpostavljena predvsem ob večjih naravnih nesrečah, pri čemer so prostovoljni gasilci na intervencijah ob sodelovanju z drugimi silami za zaščito, reševanje in pomoč nepogrešljiv del ekipe. Gasilstvo že v začetkih ni pomenilo le gašenja požarov ter reševanja ljudi in njihovega premoženja, temveč je imelo pomembno vlogo na splošnem družbenem in kulturnem področju, saj so se ljudje prav v gasilskih društvih povezovali ter krepili narodno zavest in kulturno enotnost.

Abstract

Organized voluntary firefighting in Slovenia has a 150-year-long tradition. Today, voluntary firefighting organizations in Slovenia are the most numerous and powerful part of the response system. The high operational capability and high-level equipment of firefighting units ensure 24-hour preparedness for action in the event of natural and other disasters across Slovenia. The voluntary firefighting system in Slovenia is very well developed, and sets an example of good practice to several countries around Europe and the world. The effectiveness of the system is especially evident in the event of major natural disasters, where voluntary firefighters are indispensable. From its very beginnings, firefighting was not only a service organized for emergencies, and the rescue of people and their property, but was also significant from the social and cultural point of view. Since ancient times, people have connected through firefighting organizations, where national identity and cultural unity have been fostered.

Prostovoljno gasilstvo v Sloveniji skozi zgodovino

Leta 2019 gasilstvo v Sloveniji praznuje 150-letnico obstoja. Prvi resnejši poskusi ustanovitve gasilske organizacije, ki bi bila stalno in strokovno pripravljena za gašenje požarov, segajo v začetke 60. let 19. stoletja, potrebe pa so bile najbolj izpostavljene v mestih, kjer je vsake toliko časa izbruhnil večji uničujoč požar, kot na primer požar Cukrarne leta 1858 v Ljubljani. Po ustanovitvi prvih »požarnih bramb« med 60. in 70. leti 19. stoletja je širjenje gasilstva pospešila Postava zadevajoča red o požarni policiji in o gasilskih stražah, ki je bila izdana leta 1881 (Božič, 1988). Številni gradbeno-tehnični požarnovarnostni ukrepi, ki so bili sestavni del takratnih stavbnih načrtov, so že nekoliko urejali tudi vprašanja gasilske službe. Pred prvo svetovno vojno so gasilci posredovali predvsem pri požarih in povodnjih,

med prvo svetovno vojno pa se je njihova dejavnost razširila na prvo pomoč in sodelovanje pri javnem zdravstvu kot dezinfekcijska služba (Ušeničnik, 1998). Zaradi mobilizacije gasilcev in odpoklica na fronto je med vojno organizirano delo skoraj zamrlo.

Gasilstvo je ponoven razcvet doživelo po prvi svetovni vojni, ko se je ustanovila Jugoslovanska gasilska zveza, ki se je začela intenzivno razvijati, širiti in strokovno izpopoljevati. Močno so bile gasilske organizacije razvite na območjih, ki so pred prvo svetovno vojno pripadala avstro-ogrski monarhiji, to je predvsem na območjih Dravske, Savske in Donavske banovine (Božič, 1988).

Na začetku druge svetovne vojne je bila v Dravski banovini izdana odredba o ustanovitvi gasilskega odseka pri tehničnem pododboru banovinskega odbora za zaščito pred napadi iz zraka, pri čemer je bila v tistem času gasilska organizacija poleg Rdečega križa edina

sila, na katero je oblast lahko računala, da bo pomagala ljudem ob letalskih napadih. Med vojno so bile prostovoljne gasilske čete razpuščene, uničenega je bilo veliko gasilskega orodja in cevi, po drugi strani pa so Nemci dobro opremili gasilske čete zlasti na območju Štajerske in Gorenjske (Božič, 1988).

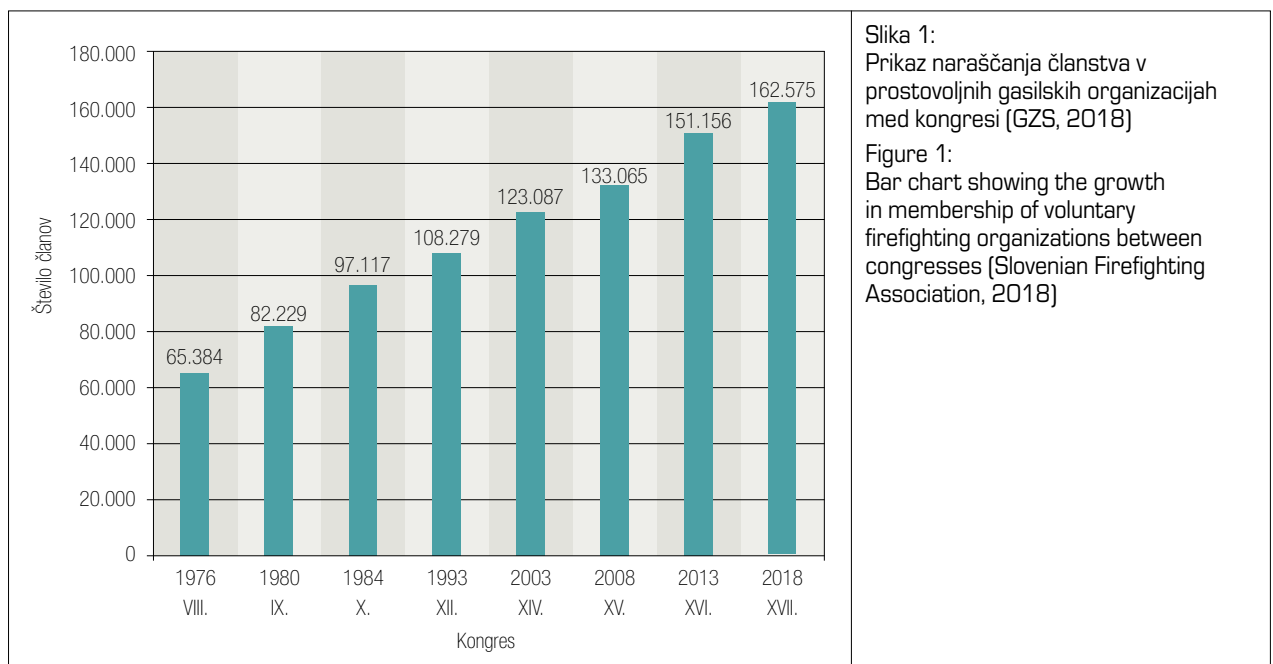
Po drugi svetovni vojni je postalo zagotavljanje varstva pred požari zaradi reorganizacije gasilstva med vojno ter uničene in oropane opreme po društvih velika težava. Gasilske čete so kljub velikim težavam in nespornom hitro zaživele skoraj na vsem slovenskem območju, razen na Primorskem. Na podlagi leta 1948 sprejetega zakona o prostovoljnih gasilskih društvih je bilo v istem letu organiziranih 850 občnih zborov prostovoljnih gasilskih društev in 30 ustanovnih zborov okrajnih in mestnih gasilskih zvez. Leta 1949 je bila ustanovljena Gasilska zveza Ljudske republike Slovenije, ki je takrat povezovala 1019 gasilskih društev, 382 industrijskih gasilskih enot in 46 zavodskih gasilskih enot, v katerih je bilo več kot 54.000 članov. Ustanovitev Gasilske zveze Slovenije je bila nov mejnik v razvoju gasilske organizacije, saj je spodbudila nadaljnji razvoj operativnega področja pri

boju z naravnimi in drugimi nesrečami, prav tako pa se je nadaljevalo negovanje tradicije, ki se je v okviru gasilskih organizacij gojila že stoletja (Božič, 1988).

Stanje slovenskega prostovoljnega gasilstva danes

Gasilska organizacija v Sloveniji se je v zadnjih 70 letih razvila na zavidljivo raven in je trenutno najmnogičnejša organizacija v državi z visokim ugledom. Danes ima več kot 160.000 članov, od katerih jih je več kot 50.000 operativnih in so v vsakem trenutku pripravljeni na posredovanje ob nesreči. V Sloveniji trenutno deluje 1300 prostovoljnih gasilskih društev in 45 prostovoljnih industrijskih gasilskih društev, ki so povezana v 120 gasilskih zvez. Te se neformalno povezujejo v 17 gasilskih regij.

Preglednica 1 prikazuje gibanje števila gasilskih zvez, prostovoljnih gasilskih društev, prostovoljnih industrijskih gasilskih društev in članstva v zadnjih 40 letih. Opaziti je veliko naraščanje članstva (slika 1) ter skladno

Kongres	Leto	Število gasilskih zvez	Število prostovoljnih gasilskih društev	Število prostovoljnih industrijskih gasilskih društev	Število članov
VIII.	1976	58	1170	160	65.384
IX.	1980	58	1206	177	82.229
X.	1984	65	1245	187	97.117
XII.	1993	60	1282	172	108.279
XIV.	2003	110	1293	83	123.087
XV.	2008	116	1295	68	133.065
XVI.	2013	120	1299	49	151.156
XVII.	2018	120	1299	42	162.575

Preglednica 1: Gibanje števila gasilskih zvez, društev in članstva v zadnjih 40 letih (GZS, 2018)

Table 1: Trends in the number of firefighting associations and societies and their members during the past forty years (Slovenian Firefighting Association, 2018)

tudi števila prostovoljnih društev in zvez. V času po osamosvojitvi Slovenije je število prostovoljnih industrijskih gasilskih društev predvsem zaradi prehoda na tržno gospodarstvo zelo upadlo, zaradi česar se je stanje požarne varnosti v industriji precej poslabšalo.

Skladno s tradicijo in zakonodajo gasilska organizacija na vseh ravneh organiziranosti dosledno uveljavlja normativno, organizacijsko in funkcionalno samostojnost. Vodenje gasilskih organizacij poteka avtonomno v okviru gasilskih enot in poveljstev. Na gasilskih intervencijah, na katerih gasilci nastopajo samostojno, gasilske enote skladno z veljavno zakonodajo in Pravili gasilske službe (Pravila gasilske službe, 2010) vodijo gasilski vodje in poveljniki. Gasilska poveljstva nastopajo samostojno do trenutka, ko intervencija preraste sposobnosti gasilskih enot in se začnejo vključevati druge enote iz sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter začnejo delovati štabi za Civilno zaščito. Ti prevzemajo koordinacijsko vlogo, gasilske enote pa morajo še vedno voditi izključno gasilski vodje, ki delujejo skladno z usmeritvami pristojnega štaba za Civilno zaščito (GZS, 2018).

Normativna ureditev slovenskega prostovoljnega gasilstva

Z Zakonom o gasilstvu (ZGas, 2005) je gasilstvo opredeljeno kot obvezna lokalna javna služba, katere trajno in nemoteno opravljanje zagotavljajo občine in država. Gasilske enote so organizirane kot poklicne ali prostovoljne gasilske enote v gasilskih društvih oziroma gasilske enote v gospodarskih družbah, zavodih in drugih organizacijah. Zakonodajna podlaga za ustanovitev prostovoljne gasilske organizacije sta Zakon o gasilstvu in Zakon o društvih (Zdru-1, 2011). Zakon o gasilstvu določa natančne pogoje za opravljanje javne gasilske službe ter društvom predpisuje obvezno povezovanje v gasilske zveze, ki opravljajo organizacijske in strokovne naloge gasilstva zlasti na področju kadrovanja in usposabljanja gasilcev, načrtnega in usklajenega razvoja ter opremljanja gasilskih enot skladno s predpisanimi merili, povezovanja med članicami zveze in občinami na svojem območju delovanja ter opravljanja nalog, ki jih nanje prenese država ali občine. Zakon o društvih pa predstavlja demokratično pravico občanov po ustanovitvi samostojnega in nepridobitnega združenja zaradi uresničevanja skupnih interesov ter podlaga za izvajanje registracije prostovoljnih gasilskih društev.

Poklicne gasilske enote ustanavljajo lokalne skupnosti po Zakonu o zavodih (ZZ, 1996), javno gasilsko službo pa opravljajo po Zakonu o gasilstvu skupaj s prostovoljnimi gasilskimi enotami. V industrijskih obratih, v katerih je povečana nevarnost za nastanek požara in eksplozije, se organizirajo industrijske gasilske enote, ki so organizacijsko vezane na interne akte podjetij, gasilske naloge pa opravljajo skladno z gasilskimi predpisi.

Opravljanje javne gasilske službe ter sodelovanje poklicnih in prostovoljnih gasilskih enot sta opredeljena v Pravilih gasilske službe (Pravila gasilske službe, 2010), ki jih je podpisal resorni minister ter veljajo za poklicne in prostovoljne gasilske enote, ne glede na to, ali delujejo teritorialno ali so organizirane v okviru industrije. Posebne zadeve, ki so na strokovno-operativnem področju pomembne le za prostovoljne gasilce, so urejene v Pravilih gasilske službe prostovoljnih gasilcev (Pravila gasilske službe prostovoljnih gasilcev, 2016), ki jih sprejema Plenum Gasilske zveze Slovenije kot najvišji organ upravljanja med dvema kongresoma.

V Sloveniji varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami krovno ureja Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN, 2010), ki povezuje gasilstvo v enoten sistem. Na podlagi tega zakona je državni zbor sprejel Resolucijo o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2016–2022 (ReNPVNDN16–22, 2016).

Za operativno organiziranost gasilskih enot sta pomembna predpisa tudi Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč (Uredba, 2016) ter Merila za organiziranje in opremljanje gasilskih enot, ki so priloga Uredbe in predpisujejo velikost ter opremljenost gasilskih enot. Vlada je z Uredbo določila tudi naloge širšega pomena in gasilske enote, ki te naloge opravljajo. Med naloge širšega pomena uvrščamo naloge zaščite in reševanja ob prometnih, industrijskih in drugih nesrečah, pri katerih so prisotne nevarne snovi, nesreče v daljših avtocestnih in drugih cestnih ter železniških predorih, naloge tehničnega reševanja ob nesrečah v prometu in ob nesrečah na tekočih ter stoječih vodah, druge naloge zaščite in reševanja širšega pomena.

Od osamosvojitve Slovenije do danes gasilstvo znotraj področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami zlasti na podlagi sprejemanja novih predpisov vedno bolj pridobiva veljavo in avtonomnost. Veljavna zakonodaja določa gasilsko organizacijo kot samostojno in nevladno organizacijo s svojo piramido vodenja, ki deluje na področju zaščite, reševanja in pomoči, ter jo opredeljuje kot javno reševalno službo (GZS, 2018).

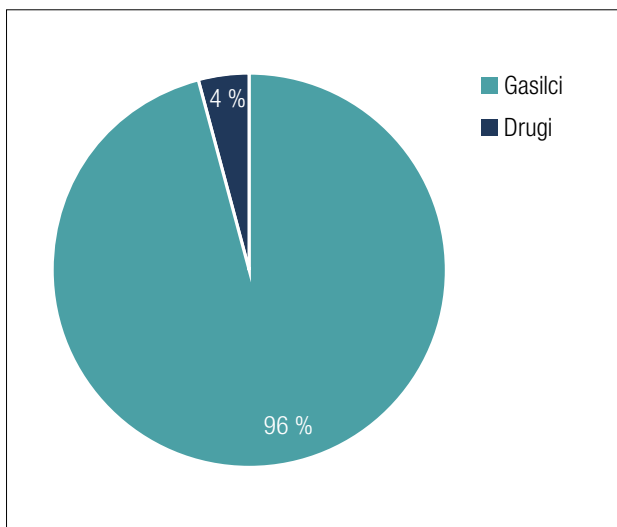
Delo na gasilskih intervencijah

Gasilska organizacija s strokovno opravljenimi intervencijami dokazuje, da je nosilka sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter tako pomemben dejavnik nacionalne varnosti na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. To dejstvo izhaja iz dobre usposobljenosti in opremljenosti gasilskih enot na območju celotne države, kar je rezultat trenutne ureditve sistema. Iz preglednice 2 in slike 2 je jasno razvidno, da prostovoljna teritorialna gasilska društva v primerjavi z drugimi silami za zaščito, reševanje in pomoč, opravijo levji delež vseh intervencij na območju celotne države.

Število sodelujočih na intervencijah	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Prostovoljna teritorialna gasilska društva	82.711	156.586	85.135	95.256	128.545	98.557
Poklicne gasilske enote	30.104	32.321	31.759	32.624	37.089	37.047
Gorski reševalci	3560	4988	3913	4125	4220	4540
Kinologi	368	451	668	611	432	573
Prostovoljna industrijska gasilska društva	198	401	243	134	246	300
Potapljači	126	106	69	173	33	68
Jamarji	34	52	84	79	50	76

Preglednica 2: Pregled števila sodelujočih gasilskih in drugih enot sil za zaščito, reševanje in pomoč na intervencijah v zadnjih petih letih (URSZR, 2019)

Table 2: Overview of the number of firefighting and other units of protection, rescue and relief forces participating in emergency response operations during the past five years (Administration of the Republic of Slovenia for Civil Protection and Disaster Relief, 2019)

Slika 2: Prikaz razmerja gasilskih in drugih enot na intervencijah leta 2018 (URSZR, 2019)

Figure 2: Pie chart showing the ratio between firefighting and other units participating in emergency response operations in 2018 (ACPDR, 2019)

Preglednica 3 in slika 3 prikazujeta število dogodkov po vrstah, iz česar je razvidno, da v zadnjem času narašča predvsem število tehničnih nesreč, nesreč v prometu ter naravnih nesreč. Podatek o naraščajočem številu drugih nesreč in skupnem številu vseh dogodkov pa kaže na dejstvo, da gasilci vedno pogo-

steje posredujejo kot splošna reševalna služba in da je njihov obseg nalog vedno širši.

V Sloveniji je v zadnjem času opažen porast števila velikih intervencij, pri čemer je aktiviran državni načrt, na primer ob žledolomu, poplavih, neurjih s točo, vetrolomu, za kar je treba tudi ustrezno usposobiti gasilske enote. Gasilska zveza Slovenije tako v zadnjem času vedno večjo pozornost namenja usposabljanju svojega kadra s področja vodenja velikih intervencij in tudi skrbi za ustrezno opremljenost za tovrstne primere nesreč.

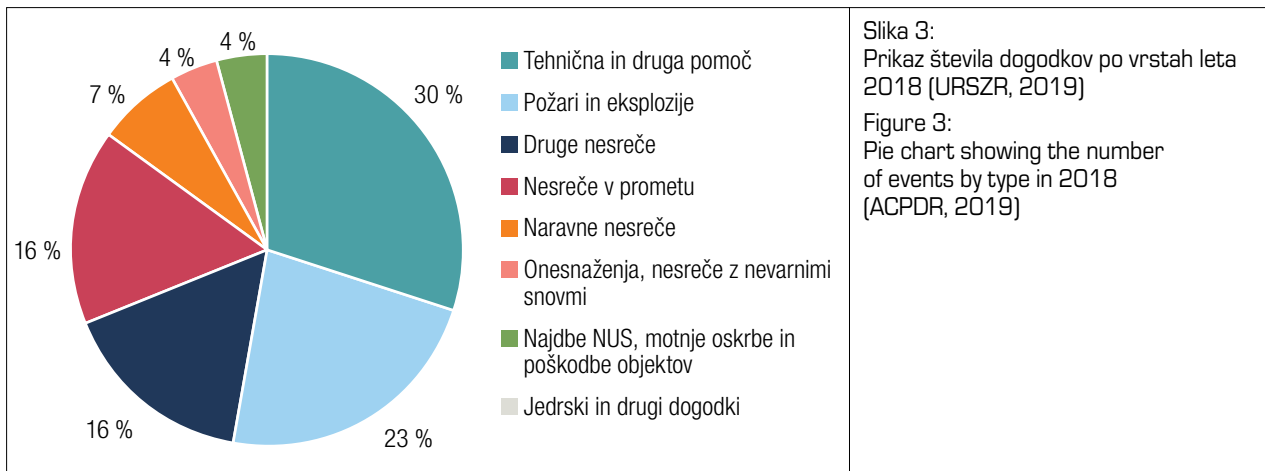
Preglednica 4 prikazuje število požarov po vrstah v zadnjih petih letih. Število požarov je neposredno povezano z vremenskimi vplivi, saj se večje število požarov v naravi opazi zlasti v letih, ko nastopijo daljša sušna obdobja. Zlasti skrb vzbujajoče pa je v zadnjem času naraščajoče število požarov v industriji, kar je opozorilni znak za slabo stanje požarne varnosti v industrijskih objektih in tudi posledica ukinitve številnih prostovoljnih industrijskih gasilskih društev v času prehoda na tržno gospodarstvo.

Zelo odmevne so tudi intervencije v podjetjih oziroma na deponijah, ki se ukvarjajo s predelavo nevarnih odpadkov, saj so za gasilce zelo zahtevne in zlasti obremenjujoče z vidika varnosti okoliškega prebivalstva in prizadetosti naravnega okolja (GZS, 2018).

Vrsta dogodka	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tehnična in druga pomoč	3002	3223	3314	3772	4017	4134	4388	4982	4897
Požari in eksplozije	3811	5259	5556	4159	3579	4244	4401	5661	3811
Druge nesreče	1017	1169	1268	1178	1203	1505	1688	2081	2661
Nesreče v prometu	1804	2105	2074	2364	2273	2368	2688	2591	2584
Naravne nesreče	828	584	1173	1202	1986	841	1193	1694	1186
Onesnaženja, nesreče z nevarnimi snovmi	579	627	543	631	657	703	641	760	739
Najdbe NUS, motnje oskrbe in poškodbe objektov	624	621	813	780	851	804	826	864	675
Jedrski in drugi dogodki		1	2	7	5	65	17	15	25
Skupaj	11.665	13.589	14.743	14.093	14.571	14.664	15.842	18.648	16.578

Preglednica 3: Število dogodkov po vrstah v letih 2010–2018 (URSZR, 2019)

Table 3: Number of events by type in the period 2010-2018 (ACPDR, 2019)

Slika 3:
Prikaz števila dogodkov po vrstah leta 2018 (URSZR, 2019)

Figure 3:
Pie chart showing the number of events by type in 2018 (ACPDR, 2019)

Število intervencij na požarih	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Požari v objektih	3672	3570	2645	3970	4722	3785
Požari v naravi oziroma na prostem	2364	1279	2165	2401	3894	1497
Požari na prometnih sredstvih	645	660	718	649	803	715
Požari v komunalnih in drugih zaboynkih	449	408	427	476	493	428

Preglednica 4: Število požarov po letih (URSZR, 2019)
Table 4: Number of fires by year (ACPDR, 2019)

Izobraževanje in usposabljanje prostovoljnih gasilcev

Usposabljanje prostovoljnih gasilcev se uvršča med pomembnejša področja v gasilski organizaciji, saj je ustrezno znanje pogoj za uspešno in varno opravljanje nalog gasilske službe. Prostovoljni gasilci se za svoje delo usposabljujejo skladno z veljavnimi temeljnimi in dopolnilnimi programi usposabljanja, ki jih skladno z Zakonom o gasilstvu predpiše minister v sodelovanju z Gasilsko zvezo Slovenije.

Temeljni program usposabljanja prostovoljnih gasilcev (TPU, 2016) predpisuje osnovno znanje za opravljanje operativnih in organizacijskih nalog gasilstva ter poteka v obliki tečajev, na katerih gasilci pridobivajo čine. Na prvih dveh temeljnih tečajih (tečaj za gasilca pripravnika in tečaj za operativnega gasilca) je poudarek predvsem na usvajanju znanja uporabe gasilske opreme, osnovnih postopkov reševanja in delovanja gasilske organizacije, na višjih ravneh (tečaj za višjega gasilca, tečaj za nižjega gasilskega častnika, tečaj za gasilskega častnika, tečaj za višjega gasilskega častnika ter tečaj za visokega gasilskega častnika) pa se vključuje tudi znanje vodenja manjših skupin, vse do večjih enot, ki omogočajo spoprijemanje z zahtevnimi nalogami vodenja na manjših ali večjih intervencijah. Z dopolnilnimi usposabljanji prostovoljni gasilci pridobivajo dodatno ali specialno znanje za delo na posebnih področjih, kot so tehnično reševanje, nevarne snovi, gašenje notranjih požarov in gašenje požarov v naravnem okolju. Za izvajanje strokovnih usposabljanj prostovoljnih gasilcev so odgovorne gasilske zveze, gasilske regije in Gasilska zveza Slovenije.

Pomemben mejnik na področju usposabljanja prostovoljnih gasilcev predstavlja leta 2016 sprejet Temeljni program usposabljanja prostovoljnih gasilcev (TPU, 2016), ki jasno opredeljuje cilje in kompetence posameznega profila gasilca, s prenovo sistema izvajanja in kontrole nad potekom tečajev pa se je raven znanja prostovoljnih gasilcev dvignila in poenotila na območju celotne države.

Najpomembnejši del usposabljanja prostovoljnih gasilcev je permanentno usposabljanje, na katerem gasilci na operativno-taktičnih vajah, gasilskih vajah, tekmovanjih v gasilskih in gasilsko-športnih disciplinah, strokovnih posvetih ter seminarjih utrjujejo znanje in se urijo v ravnanju z gasilsko opremo.

Financiranje gasilskih organizacij

Skladno z Zakonom o gasilstvu (ZGas, 2005) se dejavnosti gasilskih enot financirajo iz proračuna Republike Slovenije in občine, sredstev zavarovalnic in gospodarskih družb, dohodkov iz lastnih dejavnosti, prispevkov, daril ter volil fizičnih in pravnih oseb. Financiranje na ravni lokalnih skupnosti je še vedno odvisno od posluha posameznega občinskega vodstva za delovanje gasilstva, pri čemer naj bi se vsaj trije odstotki občinskega proračuna zagotovili za delovanje gasilske organizacije, na kar se redno opozarjajo vse lokalne skupnosti.

V Zakonu o varstvu pred požarom (ZVPož, 2012) je opredeljena požarna taksa, ki jo plačujejo zavarovalnice v višini

Slika 4: Postroj praporov na XVII. Kongresu Gasilske zveze Slovenije, 19. 5. 2018 (foto: arhiv GZS)

Figure 4: Formation of banners at the 17th Congress of the Slovenian Firefighting Association, 19 May 2018
(Photo: Slovenian Firefighting Association Archives)

do 20 odstotkov od vsote požarnih premij. Višino požarne takse, roke in način plačevanja določi vlada. Skladno z zakonom uporabo sredstev požarne takse za sofinanciranje nalog varstva pred požarom iz požarne takse na ravni države načrtuje odbor, ki ga imenuje vlada in ga sestavljajo po dva člana izmed predstavnikov prostovoljnih gasilcev, po dva člana izmed predstavnikov poklicnih gasilcev ter po en član s področja zavarovalniške, raziskovalne, šolske in gospodarske dejavnosti ter Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje. Uporabo sredstev požarne takse odbor načrtuje skladno z nacionalnim programom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter letnim načrtom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Uporabo sredstev požarne takse za sofinanciranje nalog varstva pred požarom v lokalni skupnosti načrtuje odbor, ki ga imenuje župan. Odbor sestavljajo predstavniki gasilcev, zavarovalništva in pristojni organi lokalne skupnosti. Gasilska zveza Slovenije mora tudi v prihodnje ohraniti vpliv na porabo sredstev na ravni države in na načrtno porabo sredstev skladno z zakonodajo na ravni lokalnih skupnosti.

Sofinanciranje gasilske zaščitne in reševalne opreme poteka od leta 2003 na podlagi vsakoletnih razpisov, da se zagotavlja načrtno posodabljanje gasilske zaščitne in reševalne opreme. Podlaga za sofinanciranje je Zakon o gasilstvu (ZGas, 2005), vodi pa ga Ministrstvo za obrambo, ki za vsak razpis imenuje komisijo za pripravo in izvedbo razpisa, v kateri sodelujejo predstavniki Gasilske zveze Slovenije in Uprave Republike Slovenije za zaščito

in reševanje. Sofinancira se nabava razpisane gasilske zaščitne in reševalne opreme po prostovoljnih gasilskih društvih, ki mora biti skladna s tipizacijo, kategorizacijo gasilskih enot in sprejetim načrtom nabave po gasilskih zvezah. Tako se prostovoljna gasilska društva usmerja v nabavo tipizirane gasilske zaščitne in reševalne opreme, ki jo predvidevajo merila po posameznih kategorijah gasilskih enot.

V Zakonu o gasilstvu (ZGas, 2005) je opredeljeno, da mora posameznik ali pravna oseba v mesecu požarne varnosti v poštnem prometu od vsake poštne pošiljke v notranjem in mednarodnem prometu, razen za knjige, časopise in revije, plačati prispevek v korist Gasilske zveze Slovenije za izenačevanje materialne opremljenosti in spodbujanje mladine za delo v gasilstvu, ki ga obračuna organizacija, ki opravlja poštni promet. Na podlagi Zakona o gasilstvu in Uredbe o doplačilni znamki v mesecu požarne varnosti vsako leto oktobra poteka prodaja doplačilne gasilske znamke. Upravni odbor in poveljstvo GZS sta sprejela sklep, da se zbrana sredstva razdelijo v višini 55 odstotkov za spodbujanje mladine in 45 odstotkov za gradnjo regijskih poligonov.

Na podlagi Zakona o dohodnini (ZDoh-2, 2019) je bila sprejeta Uredba o namenitvi dela dohodnine za donacije (Uredba, 2019), na podlagi katere lahko zavezanci za dohodnino namenijo do 0,5 odstotka plačane dohodnine organizacijam, ki so pridobile ta status. Med upravičence so bile vključene vse prostovoljne gasilske organizacije.

Slika 5:
Konvoj gasilskih vozil proti Črnomlju na pomoč pri odstranjevanju posledic neurja (foto: arhiv GZS)

Figure 5:
Convoy of firefighting vehicles on their way to Črnomelj to help mitigate the consequences of a storm (Photo: Slovenian Firefighting Association Archives)

Sodelovanje s poklicnimi gasilci

Poklicne gasilske enote so organizirane skladno z merili (Uredba, 2016) kot javni zavodi ali kot režijski obrati. V sodelovanju s prostovoljnimi gasilskimi enotami opravljajo preventivna in operativna dela na področju varstva pred požarom ter na področju zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah.

V Sloveniji je 14 poklicnih teritorialnih gasilskih enot, ki opravljajo javno gasilsko službo, ter dve poklicni industrijski enoti, ki opravljata javno gasilsko službo po pogodbi z lokalno skupnostjo. V poklicnih enotah deluje okvirno 1200 poklicnih gasilcev, od katerih jih je 630 zaposlenih v poklicnih teritorialnih gasilskih enotah in 570 v industrijskih.

Gasilska zveza Slovenije nenehno sodeluje s poklicnimi enotami na vseh področjih delovanja. Pomen sodelovanja je bistven zlasti pri posredovanjih na intervencijah, na področju izobraževanja in usposabljanja ter pri organizaciji in izvedbi strokovnih posvetov. Velika večina poklicnih gasilcev je tudi prostovoljnih gasilcev, kar zelo pripomore k dobrim odnosom in dvigu učinkovitosti sodelovanja pri opravljanju operativnih nalog gasilstva. Poklicni gasilci s svojimi predstavniki lahko sodelujejo v nekaterih organih in komisijah Gasilske zveze Slovenije, prav tako imajo stalnega sodelavca v uredništvu revije *Gasilec*. Sodelovanje Gasilske zveze Slovenije s poklicnimi gasilci poteka tudi v okviru delovnih skupin na Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje ter Združenja slovenskih poklicnih gasilcev.

Mednarodno sodelovanje

Gasilska zveza Slovenije je članica mednarodne gasilske organizacije CTIF (Comité Technique International de prevention et d'extinction de Feu), ki je bila ustanovljena leta 1900 v Parizu zaradi združevanja in sodelovanja gasilcev ter drugih strokovnjakov s področja zaščite in reševanja po vsem svetu. V okviru CTIF se organizirajo mednarodne strokovne konference in tekmovanja, ki se jih udeležuje več kot 3000 gasilcev

z vsega sveta. Trenutno ima CTIF več kot milijon članov ter 39 držav članic z območij Evrope, Severne Amerike in Azije. Večina dejavnosti organizacije se opravi v komisijah in delovnih skupinah. Trenutno deluje 12 delovnih skupin in tri komisije, ki pokrivajo naslednja področja: nove tehnologije gašenja, nevarne snovi, požarna preventiva, zgodovina gasilstva, ženske v gasilstvu, gasilstvo na letališčih, prostovoljno gasilstvo, gozdni požari, reševanje in zdravje gasilcev, gasilska mladina, tekmovanja, evropska komisija, izobraževanje in usposabljanje, požarne inšpekcije, statistični centri ter delovna skupina za Podonavje.

Slovenija ima v mednarodni organizaciji CTIF pomembno in vidno vlogo, saj je bil leta 2015 za enega od podpredsednikov izvoljen kandidat iz Slovenije, iz slovenskih vrst je tudi predsednik komisije za preventivo pri CTIF. Prav tako je sedež organizacije na podlagi pogodbe s CTIF prestavljen v Slovenijo, s čimer so se prevzele administrativne in koordinacijske naloge med članicami. Slovenija ima predstavnike v vseh komisijah in delovnih skupinah, ki delujejo v okviru CTIF, prav tako se ekipe iz Slovenije redno udeležujejo gasilskih olimpijad, na katerih dosegajo zavidljive rezultate. Gasilska zveza Slovenije je uspešno kandidirala za organizatorja mladinske in članske olimpijade leta 2021, za katero že potekajo priprave.

Gasilska zveza Slovenije delovanje slovenskega gasilstva redno predstavlja na mednarodnih simpozijih in seminarjih, pri čemer je treba poudariti, da se uvršča v vrh po organiziranosti in učinkovitosti delovanja trenutnega sistema, po katerem se želi zgledovati velika večina zlasti evropskih držav. Veliko držav po svetu se namreč spoprijema s problematiko pridobivanja prostovoljcev v gasilske vrste, zato je ena izmed pomembnih nalog mednarodne organizacije CTIF tudi ta, da si prizadeva za izboljšanje statusa prostovoljnega gasilca in boljše vrednotenje aktivnosti prostovoljnih gasilcev.

Poudariti je treba, da je uspešnost trenutnega sistema v Sloveniji v veliki meri rezultat intenzivnega in načrtnega dela z mladimi, s čimer se začne vzgoja vsakega pravega gasilca in hkrati postavlja temelj organizacije.

Sklepne misli

Slovensko prostovoljno gasilstvo se je v zadnjih desetletjih razvilo v učinkovito, strokovno, dobro organizirano in visoko motivirano reševalno službo, ki je v vsakem trenutku usposobljena in ustrezno opremljena za posredovanje ob pojavu naravnih in drugih nesreč. Gasilci so največja in najmočnejša humanitarna organizacija v državi, ki uspešno ohranja nepolitičnost, normativno, organizacijsko in funkcionalno avtonomnost. Močna tradicija, s katero se krepi narodna zavest, širijo družbene vrednote in ohranja kultura naroda, povezuje državljane po vsej Sloveniji.

Za ohranjanje in izboljšanje sedanjega sistema, sledenje razvoju tehnike in stroke ter prilagajanje spremembam zakonodaje je pomembno strateško načrtovanje z jasno oblikovanimi usmeritvami za prihodnost. Strategija razvoja slovenskega gasilstva je opredeljena v programskih usmeritvah Gasilske zveze Slovenije, ki se pripravijo za petletno obdobje in sprejemajo na kongresu, v najvišjem organu Gasilske zveze Slovenije.

Glavne usmeritve, sprejete na zadnjem, XVII. kongresu Gasilske zveze Slovenije, ki je potekal 18. in 19. maja 2018, so:

- zagotavljati enoten razvoj gasilstva na območju celotne države;
- ustrezna ureditev statusa gasilca, ki bo prostovoljnim gasilcem zagotavljal pogoje za uspešno operativno pripravljenost gasilskih enot ter zagotovil takšne pogoje dela in bonitete, ki bodo stimulirali zahtevno operativno delo;
- kadrovanje mladih in delo z mladino, vključevanje članic predvsem v operativne vrste ter zagotavljanje primernege mesta in vloge starejših gasilcev;

- še naprej skrbeti za varnost, zdravje pri delu in psiho-fizično pripravljenost vseh operativnih gasilcev;
- zagotavljati ustrezne pogoje za usposabljanje prostovoljnih gasilcev, ki bodo sposobni prevzemati tudi vodstvene položaje v društvih, zvezah, regijah ali na ravni države;
- skrbeti za ustrezno opremljenost za vse vrste posredovanj, ki jih opravljajo gasilci;
- spremljati novosti pri razvoju gasilske zaščitne in reševalne opreme in tehnike ter tudi evropskih direktiv in standardov ter jih smiselno vključiti v svoje pravilnike;
- zavzemati se za primerno financiranje gasilstva na lokalni in državni ravni ter za uvedbo meril za financiranje gasilstva na ravni lokalnih skupnosti;
- krepiti pomen industrijskega gasilstva, zlasti za uveljavitev ustrezne zakonodaje, ki bo določala višjo stopnjo organiziranosti in pripravljenosti na nesreče v industrijskem okolju;
- posodabljati in prenavljati temeljne in dopolnilne programe usposabljanja prostovoljnih gasilcev, pripraviti ustrezno učno gradivo za izvedbo tečajev in skrbeti za nemoten potek usposabljanj na območju celotne države;
- ohraniti pomen tekmovanj kot sestavnega dela strokovnega usposabljanja gasilcev ter posebej poudarjati in spodbujati tekmovanja gasilske mladine;
- razvijati področja informatike, preventive in založniške dejavnosti;
- zavzemati se za dobro sodelovanje z gasilci sosednjih držav in si prizadevati za zagotavljanje pogojev za čim uspešnejše medsebojno sodelovanje na strokovno-operativnem področju, še zlasti pri pomoči ob nesrečah;
- krepiti kulturno dejavnost, poskrbeti za ohranjanje tradicije delovanja gasilskih društev in ohranjanje odnosa do gasilske dediščine.

Viri in literatura

1. GZS, 2018. XVII. Kongres Gasilske zveze Slovenije, 2018. Poročilo o delu Gasilske zveze Slovenije v mandatnem obdobju 2013–2018. Ljubljana. 447 str.
2. Božič B., 1988. Gasilstvo, pomemben del civilne zaščite. Ujma, 2, 105.
3. Pravila gasilske službe, 2010. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2010-01-2827/pravila-gasilske-službe>.
4. Pravila gasilske službe prostovoljnih gasilcev, 2016. Gasilska zveza Slovenije. <http://www.gasilec.net/pravila-gasilske-službe-prostovoljnih-gasilcev>.
5. ReNPVNDN16–22, 2016. Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2016–2022. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO116>.
6. TPU, 2016. Temeljni program usposabljanja prostovoljnih gasilcev. Gasilska zveza Slovenije. <http://www.gasilec.net/operativa/izobrazevanje/ucni-programi>.
7. Uredba o doplačilni znamki v mesecu požarne varnosti, 2012 – neuradno prečiščeno besedilo št. 2. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4228>.
8. Uredba o namenitvi dela dohodnine za donacije, 2019 – neuradno prečiščeno besedilo št. 3. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4386>.
9. Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč, 2016 – neuradno prečiščeno besedilo št. 3. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED3994>.
10. URSZR, 2019. SPIN – Sistem za poročanje o intervencijah in nesrečah. <https://spin3.sos112.si/login?returnUrl=%2Fhome> (7. 1. 2019).
11. Ušeničnik B., 1998. Slovensko gasilstvo ob prehodu v novo tisočletje. Ujma, 12, 163.
12. ZDoh-2, 2019. Zakon o dohodnini – neuradno prečiščeno besedilo št. 28. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>.
13. ZDru-1, 2011. Zakon o društvih – neuradno prečiščeno besedilo št. 4. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4242>.
14. ZGas, 2005. Zakon o gasilstvu – neuradno prečiščeno besedilo št. 6. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO301>.
15. ZVNDN, 2010. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami – neuradno prečiščeno besedilo št. 6. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO364>.
16. ZVPoz, 2012. Zakon o varstvu pred požarom – neuradno prečiščeno besedilo št. 6. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO302>.
17. ZZ, 1996. Zakon o zavodih – neuradno prečiščeno besedilo št. 3. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO10>.